İcra Takibinde Adli Yardım Reddi

MAHKEME	KARAR TARİHİ	SONUÇ
Anayasa Mahkemesi Birinci Bölüm	04.12.2025	İhlal

ESAS NO	İLGİLİ HÜKÜMLER
2022/50367	Anayasa m.36, Anayasa m.13, HMK 334, 6216 m.50

ÖZET

Dolandırıldığını ileri sürüp paraların iadesi için icra takibi başlatmak isteyen ve yoksulluğu mahkemece tespit edilen kişinin adli yardım talebi, ceza davası açılmadığı ve haklılık ispatlanamadığı gerekçesiyle reddedildi. AYM, HMK 334'teki açıkça dayanaksızlık ölçütünü hatırlatarak ihlal buldu.

Bu kararın özeti ve değerlendirmesi
savun.av.tr/icra-takibinde-adli-yardim-reddi-mahkemeye-erisim-aym-2022-50367/ →

Karar metni

Anayasa Mahkemesi Kararlar Bilgi Bankası sisteminde yayımlandığı hâliyle aktarılmıştır. Heyet, raportör ve vekil adları derlemeye alınmamıştır.

TÜRKİYE CUMHURİYETİ ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

(Başvuru Numarası: 2022/50367)

Karar Tarihi: 4/12/2025

[Bölüm Başkanı, üyeler, raportör, başvurucu ve vekil adları ile karar metninde anılan kişi adları ve emsal karar başvurucu adları derlemeye alınmamıştır.]

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; icra takibi başlatabilmek için talep edilen adli yardımın reddedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, [borçlu] kendisini dolandırdığı, kredi çekip bu kişiye para gönderdiği iddiasıyla 18/1/2022 tarihinde Antalya Cumhuriyet Başsavcılığına şikâyette bulunmuştur. Başvurucu, göndermiş olduğu bu paraların iadesi için başlatacağı icra takiplerinde harç ve masraflardan muaf

tutulmak amacıyla 18/1/2022 tarihinde Antalya 2. İcra Hukuk Mahkemesinden (Mahkeme) adli yardım talebinde bulunmuştur.

3. Başvurucunun 18/1/2022 tarihli talep dilekçesi incelendiğinde [borçlu] tarafından dolandırıldığını ileri sürdüğü, bu kişiye gönderdiği paraları döküm hâlinde Mahkemeye sunduğu ve savcılığa şikâyette bulunduğunu bildirdiği görülmüştür. Başvurucu, bu sebeplerle icra takibinin açıkça dayanaktan yoksun olmadığına işaret etmiştir. Talep dilekçesinin devamında başvurucunun fakirlik belgesini sunduğu ve üzerine kayıtlı mal varlığı olmadığına vurgu yaptığı anlaşılmıştır.

4. Mahkeme 27/1/2022 tarihli kararı ile başvurucunun adli yardım talebini reddetmiştir. Kararın gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Adli yardımdan yararlanabilmenin ön koşulu yoksulluk ve davada haklılıktır. Talep edenin Uyap üzerinden yapılan entegrasyon sorgusunda talep edenin üzerine kayıtlı tapu kaydı ve araç kaydının olmadığı, aktif SGK kaydının bulunmadığı görülmüş ise de talep edenin borçlu hakkında Antalya Cumhuriyet Basşsavcılığına 18/01/2022 tarihli dilekçesi ile dolandırıcılık suçlamasıyla şikayette bulunmuş olduğu borçlu hakkında dolandırıcılık suçunu işlediği iddiası ile açılmış bir dava bulunmadığı , talep dilekçesi ekinde ibraz edilen talep edenin banka döküm hareketleri ile borçluya çeşitli zamanlarda para havaleleri yapılmış olduğu , havalelerin ne amaçla yapıldıklarına dair ibraz edilen üzerinde açıklamalar bulunmadığı bu haliyle talep edenin açacakları icra takibindeki haklılık durumunu ispatlayamadığı kanaatine varılarak talebin reddine dair aşağıdaki karar verilmiştir."

5. Başvurucu, bu karara itiraz etmiştir. İtiraz dilekçesinde özetle adli yardım talebi için haklılık durumunun kesin olarak ispatının gerekli olmadığını, suç duyurusunda bulunmasının ardından dokuz gün içinde soruşturmanın tamamlanarak dava açılmasının mümkün olmadığını, hesap hareketlerinden [borçlunun] kendisine borçlu olduğunun ve dolandırıldığının açık olduğunun anlaşıldığını belirtmiştir.

6. Antalya 3. İcra Hukuk Mahkemesinin 11/3/2022 tarihli kararı ile itiraz reddedilmiştir. Kararın gerekçesinde itiraza konu kararın usul ve yasaya aykırı bir yönü bulunmadığına işaret edilmiştir.
7. Başvurucu, nihai hükmü 25/3/2022 tarihinde öğrendikten sonra 7/4/2022 tarihinde süresinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Adli Yardım Talebi

8. Başvurucu, bireysel başvuru harç ve giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğunu belirterek adli yardım talebinde bulunmuştur. Anayasa Mahkemesinin [2. B.], B. No: 2012/1181, 17/9/2013 tarihli kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Mahkemeye Erişim Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

9. Başvurucu; adli yardım talebinin kabul edilebilmesi için yaklaşık ispat kuralının geçerli olduğunu, hesap hareketlerinden borçlunun kendisine borçlu olduğunun sabit olduğunu, Mahkemenin borçlu hakkında açılmış bir ceza davası olmadığına yönelik değerlendirmesinin de hatalı olduğunu, kişi hakkında suç duyurusunda bulunduklarını, dokuz gün içinde dava açılmasının mümkün olmadığını, şahıs ceza almasa bile bu kişinin kendisine borçlu olduğunun anlaşıldığını belirterek mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir.

10. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

11. Adil yargılanma hakkının en temel unsurlarından biri olan mahkemeye erişim hakkı, bir uyuşmazlığı mahkeme önüne taşıyabilmek ve uyuşmazlığın etkili bir şekilde karara bağlanmasını isteyebilmek anlamına gelir. Kişinin mahkemeye başvurmasını engelleyen veya mahkeme kararını anlamsız hâle getiren, bir başka ifadeyle mahkeme kararını önemli ölçüde etkisizleştiren sınırlamalar, mahkemeye erişim hakkını ihlal edebilir ([2. B.], B. No: 2012/791, 7/11/2013, § 52).

12. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkının en temel unsurlarından biri olan mahkemeye erişim hakkı; mahkemeye başvuru konusunda etkili bir sistemin var olmasını ve dava açmak isteyen kişilerin mahkemeye ulaşmada açık, pratik ve yeterli fırsatlara sahip olmasını gerektirir. Özellikle hukuki ya da uygulamadaki belirsizlikler kişilerin mahkemeye erişim hakkını ihlal edebilir ([1. B.], B. No: 2012/855, 26/6/2014, § 34). Bu nedenle mahkemelerin, usul kurallarını uygularken yargılamanın hakkaniyetine zarar getirecek ölçüde katı şekilcilikten kaçınmaları gerektiği gibi kanunla öngörülmüş usul şartlarının ortadan kalkmasına neden olacak ölçüde aşırı esneklikten de kaçınmaları gerekir ([1. B.], B. No: 2012/660, 7/11/2013, § 65).

13. Somut olayda başvurucunun icra takibi başlatmak için ödeme gücünden yoksun olduğu gerekçesiyle talep etmiş olduğu adli yardım talebinin reddedilmesinden dolayı mahkemeye erişim hakkına müdahale yapıldığı görülmektedir. Bu sebeple müdahalenin Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen ve somut başvuruya uygun düşen kanun tarafından öngörülme, meşru bir amaca dayanma, ölçülülük ilkesine aykırı olmama şartlarına uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekir.

14. Mahkemenin adli yardım talebini reddetmesinin nedenini 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 334. maddesinin (1) numaralı fıkrasına dayandırdığı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla müdahalenin kanuni dayanağının bulunduğu görülmektedir.

15. Yargı harçları, yargı hizmetinden yararlanılması karşılığında devlete ödenen katkı payını ifade etmektedir. Yargı harcı ödeme yükümlülüğü getirilmesiyle, bölünebilen bir kamu hizmeti olan yargı hizmetinden yararlananların bu hizmetin maliyetinin bir kısmına katlanması hedeflenmektedir. Bunun yanında yargı harcının abartılı, zorlama veya ciddiyetten yoksun taleplerin disipline edilmesi ve gereksiz başvuruların önüne geçilerek mahkemelerin meşgul edilmesinin önlenmesi amacına hizmet ettiği de açıktır. Öte yandan başvurucuların harç dışındaki yargılama giderleri karşılığında avans yatırmakla yükümlü kılınmasının amacı ise yargılama sırasında yapılması zorunlu giderleri

finanse etmektir. Bu giderlerin yargı hizmeti talep eden kişi tarafından karşılanması işin doğası gereğidir. Dolayısıyla başvurucunun harç ve diğer yargılama giderlerini ödemekle yükümlü kılınmasının mahkemeye erişim hakkının doğasından kaynaklanan ve anayasal açıdan meşru amaçlara dayandığı sonucuna ulaşılmıştır ([1. B.], B. No: 2017/21882, 10/2/2021, § 45).

16. Kanunilik ve meşru amaç şartlarını sağladığı anlaşılan mahkemeye erişim hakkına yönelik müdahale, ölçülülük ilkesi bakımından da değerlendirilmelidir. Ölçülülük ilkesi elverişlilik, gereklilik ve orantılılık olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. Elverişlilik; öngörülen müdahalenin ulaşılmak istenen amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, gereklilik; ulaşılmak istenen amaç bakımından müdahalenin zorunlu olmasını yani aynı amaca daha hafif bir müdahale ile ulaşılmasının mümkün olmamasını, orantılılık ise bireyin hakkına yapılan müdahale ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir (AYM, E.2011/111, K.2012/56, 11/4/2012; E.2013/66, K.2014/19, 29/1/2014; E.2016/16, K.2016/37, 5/5/2016; [1. B.], B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 38).

17. Mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahalenin ölçülülüğü bağlamında ilk değerlendirilmesi gereken husus elverişlilik kriteridir. Başvurucunun harç ve yargılama gideri ödemekle yükümlü kılınmasının gereksiz yere dava açılmasını önleme amacına ulaşılması yönünden elverişli bir araç olduğu açıktır (B. No: 2017/21882, § 50).

18. İkinci olarak müdahalenin gereklilik kriterini sağlayıp sağlamadığı incelenmelidir. Gereklilik, mahkemeye erişim hakkını en az zedeleyen aracın seçilmesini ifade etmektedir. Yargısal başvurularda ilgililerin harç ve diğer yargılama giderlerini ödemekle yükümlü kılınmasının mahkemeye erişim hakkını kısıtladığı tartışmasızdır. Bununla birlikte harç ve yargılama giderlerini ödeme yükümlülüğünün doğduğu ana göre müdahalenin derecesi değişebilmektedir. İlgilinin daha yargılamanın başında yargılama giderlerini ödemekle yükümlü tutulması ile yargılamanın sonunda yargılama giderlerini ödemeye mahkûm edilmesi arasında müdahalenin ağırlığı bakımından önemli farklılık bulunmaktadır. Yargılama giderlerinin dava şartı olarak öngörülmesinin davanın esası karara bağlandıktan sonra kişinin yargılama giderini ödemekle yükümlü kılınmasına nazaran mahkemeye erişim hakkına daha ağır bir müdahale teşkil edeceği kuşkusuzdur. Bu sebeple yargılama giderlerini ödeme yükümlülüğünün yargılamanın sonuna ötelenmesinin hakka daha hafif bir müdahale teşkil etmesi sebebiyle tercihe şayan bir yöntem olduğu söylenebilir (B. No: 2017/21882, § 51).

19. Dava açılırken veya yargılama sırasında taraflardan birine yükletilen harç ve diğer yargılama masraflarının miktarı, ilgilinin ödeme kabiliyeti ve kısıtlamanın getirildiği dava aşaması, mahkemeye erişim hakkı yönünden dikkate alınması gereken hususlardır. Bu açıdan somut olay şartlarında ölçülülük incelemesi yapılırken Mahkeme tarafından ödenmesi istenen harç ve yargılama giderlerinin başvurucuya aşırı bir külfet oluşturup oluşturmadığı, bu yükümlülüğün kaldırılmasının yolu olan adli yardımla ilgili verilen ret kararının gerekçesinin yeterliliğinin de değerlendirilmesi gerektiği açıktır ([1. B.], B. No: 2021/20059, 17/9/2024, § 46)

20. Somut olayda başvurucu, icra takibi başlatabilmek için adli yardım talebinde bulunmuştur. Başvurucunun adli yardım talebi, adli yardım talebinde haklılık durumunu ispatlayamadığı

gerekçesiyle reddedilmiştir.

21. 6100 sayılı Kanun'un "Adli yardımdan faydalanacak kişiler" başlıklı 334. maddesinin (1) numaralı fıkrasında, adli yardımdan faydalanılabilmesi için talep eden kimsenin ödeme gücünden yoksun olması ve talebinin açıkça dayanaktan yoksun olmaması şartlarını taşıması gerektiğine işaret edilmiştir. Mahkeme gerekçesinde başvurucunun ödeme gücünden yoksun olduğunu tespit etmiştir. Ancak Mahkeme, başvurucunun icra takibindeki haklılık durumunu ispatlayamadığı değerlendirmesinde bulunmuştur. Buna gerekçe olarak da borçlu hakkında dolandırıcılık suçunu işlediği iddiası ile açılmış bir dava bulunmadığına ve talep dilekçesi ekinde sunulan banka dökümlerinde borçluya yapılan havalelerde açıklama olmadığına işaret etmiştir.

22. Başvuruya konu uyuşmazlıkta değerlendirilmesi gereken husus Mahkemenin başvurucunun icra takibindeki haklılık durumunu ispatlayamadığı şeklindeki yorumunun orantılı olup olmadığıdır. Adli yardım taleplerindeki bu şartla ilgili olarak 6100 sayılı Kanun'un 334. maddesinin (1) numaralı fıkrasında yer alan "haklı oldukları yolunda kanaat uyandırmak" ibaresi, 11/4/2013 tarihli ve 6459 sayılı Kanun'un 22. maddesi ile "taleplerinin açıkça dayanaktan yoksun olmaması" şeklinde değiştirilmiştir. Bu maddenin gerekçesinde Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin, adli yardım talep eden kişinin haklılığı kriterinin aranmadığı bir sistemi tavsiye ettiğini ve adli yardım talebinin açıkça dayanaktan yoksun olmaması kaydıyla kişilerin adli yardımdan yararlandırılması gerektiğine vurgu yaptığına işaret edilmiştir. Gerekçenin devamında maddede yapılan düzenlemeyle dava veya takibin açıkça dayanaktan yoksun bulunmaması kaydıyla adli yardımdan yararlanılabilmesi sağlanarak adli yardımın kapsamının genişletildiği değerlendirmesi yapılmıştır.

23. Başvurucu, adli yardım talebinde bulunurken gönderdiği paralara ilişkin banka dökümlerini sunmuş ve dolandırıldığına ilişkin iddiası ile ilgili olarak savcılığa şikâyette bulunduğunu bildirmiştir. Bir başka deyişle başvurucu icra takibine ilişkin olarak adli yardım talebinin açıkça dayanaktan yoksun olmadığına ilişkin delillerini sunmuştur. Bu itibarla Mahkemenin, başvurucunun icra takibindeki haklılık durumunu ispatlayamadığı şeklindeki yorumunun mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahale yönünden gözetilen meşru amaç ile korunmak istenen hak yönünden orantılı olduğu söylenemez. Dolayısıyla bu durumun başvurucu üzerinde aşırı bir yük oluşturduğu ve yapılan müdahalenin ölçüsüz olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

24. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

25. Başvurucu; ihlalin tespiti, yeniden yargılama ve 100.000 TL tazminat talebinde bulunmuştur.

26. Başvuruda tespit edilen anayasal hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar ve zorunluluk bulunmaktadır. Anayasa'nın 148. ve 153. maddeleri ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. ve 66. maddeleri uyarınca ihlal kararının gönderildiği yargı mercilerinin yapması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatıp Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında belirtilen ilkelere ve gerekçelere uygun biçimde yürütülecek yargılama sonunda hak

ihlalinin nedenlerini gidererek yeni bir karar vermektir (yeniden yargılama konusunda bkz. [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; [1. B.], B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

27. Öte yandan hak ihlali kararından Anayasa Mahkemesinin davanın sonucuyla ilgili olarak bir tutum sergilediği sonucu çıkarılmamalıdır. Anayasa Mahkemesince verilen hak ihlali kararı uyuşmazlığın sonuçlarından bağımsız olup davanın kabulüne, reddine ya da beraate veya mahkûmiyete karar verilmesi gerektiği anlamına gelmemektedir. Kural olarak yargılamanın her aşamasında olduğu gibi ihlalin sonuçlarını gidermek üzere yeniden yapılacak yargılama sonunda da delillerin dava ile ilişkisini kurma ve bunları değerlendirip sonuç çıkarma yetkisi ilgili mahkemelere aittir.

28. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması amacıyla yeniden yargılama yapılması için Antalya 2. İcra Hukuk Mahkemesine (D.İş 2022/17, K.2022/31) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

F. 40.000 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

G. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 4/12/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.